

AZ ÓKOR ÜZENETE

...bizonyos meghatározott utak vagynak az emberi véges ész előtt, melyekből ugyan tetszése szerint választhat, de amelyeken kívül másokat felfedezni nincs tehetségében. Mindezen lehetséges utakat a görög nép bölcsei egymás után alkalmasint bevándorlották; s innen van, hogy a görög filozófia pályáját úgy kell tekintenünk: mint azon iskolát, honnan minden későbbi filozófia kivállott. (Kölcsey Ferenc)

„A lehetséges utakat a görög bölcsek bevándorolták”. Bár Kölcsey úgy vélte, hogy ezeken az utakon „kívül mások nincsenek”, kiderült, hogy a bejárt úton és gyalogosan nem jutunk el sem a globalizáció, sem a mesterséges intelligencia, hogy csak ezeket említsem, megértéséhez. Új utakat kellett nyitnunk: az ösvényekből földutak, kövezett utak, makadámok, országutak, autóutak, sztrádák, légifolyosók, égi pályák lettek. Ma már nem gyalogosan járunk rajtuk, nem is lóháton, szekéren, hanem gépkocsin, repülővel, rakétával, űrsiklóval.

Engem azok az utak érdekelnek, amelyeken eljutottunk az elsőktől a maiakig.

Amit keresek az a **csodálatos** és **rettenetes** európai ember! Első önarcképeink Homérosz, Hésziodosz eposzai, az athéni tragédiák és komédiák, a „**Biblia**” könyvei. Belőlük tudjuk, hogy milyenek voltunk, s egyáltalán, hogy milyen az európai ember. Mi e körben gondolkodunk. Ezen nem változtat, ha a bigott ateista tagadja a vallásos elem jelentőségét, s ha a harcos hívő csak a vallásos elemet ismeri el értéknek. Távolsz állsz a vallástól? – de füled a gregorián dallamokat sajátjának érzi, szemed a román és a gót stílus vonalait ismerősnek látja, neved és bölcsességeid a „**Szentírás**”-ból köszöntenek rád, bajodban „*Jaj! Istenem!*”-mel kiáltasz fel, s káromkodva Isten nevét veszed szájadra. Hívó vagy? – de csodálsz az Akropoliszt, a milói Vénuszt és a Diszkoboloszt, lenyűgöz Aiszkhülosz és Szophoklész nagysága. Akkor is, most is rólunk volt és van szó, a mi életünkről, Európáról!

Az alábbi, hosszabb és rövidebb, elmélyültebb és felszínesebb epizódok nem originális kutatások eredménye, töprengéseimről vallanak, vitairatok múltunkkal, perlekedés jelenünkkel, kérdések a kétséges jövőnek, vívódások mindenekelőtt önmagammal. Kíváncsiságom, kérdéseim és kételyeim magánproblémák, de remélem, túlmutatnak rajtam. Olyan hitek és hiedelmek, amelyekről lehet és kell vitázni, elméletileg kérdésesek és érzelmileg mellbe vágóak. Egyeseket megbotránkoztat a filozófiai szentségek megfricskázása és a teológiai tételek megkérdőjelezése. Nem ez volt a célom! Abból indultam ki, amiből Kölcsey: „*A vizsgálódás szelleme ritkán szelídülhet meg annyira, hogy a megszorítást eltűrje. Kulcsot, fonalat és fáklyát keres; hipotéziseket alkot; halálos szökelléseket próbál; s ha mindezekkel semmit sem nyert, később leszen makacs kételkedésre vetemedni, mint kevés bizonyosságban megnyúgodni.*”

Megkaphatja-e egy ilyen törekvés a szellemi inkvizíciótól a „*nil obstat*” – „*semmi akadály*” – minősítést? A szándékom világos: ne elveszünk, hanem javítsunk:

Mend not end!